

D. NAGY IMRE

Mit üzent Bertha Bulcsu?*

A táj, amelyet oly sok elbeszélésében megörökített, már nem olyan domborzattal, folyó-ággal terül el, mint annak idején, mikor 5-6 éves fejjel kiszaladgált apai nagyapja házától. A Marcal, szeretett folyója egy keskeny patakocska, fűcsomókkal, fővennyel betakart ér benyomását kelti, a táj érintetlenségét újabb utak szabdalják szét, de az elbeszéléseiből áradó tájszeretet magasztos levegője belengi a Balaton-felvidéket, Győrököt, Keszthelyt, Szepezdet csakúgy, mint a kis vasi települést, Nemeskeresztúrt.

Üzen a táj.

A megénekelte történetek – noha főhőseik mára már kihaltak – olyan mély nyomokat hagytak a letűnt években, évtizedekben, hogy most visszatérnek, a tájba helyezett hűség, szeretet kamatozik.

Üzen a táj.

Bertha Bulcsu meghatározó éveit töltötte azon a tájon, azokon a településeken, amelyek ekképpen vésődtek a jövő időtálló köveibe. Pszichológusok, pszichiáterek a megmondhatóit, hogy a gyermekkor miképpen hat később. A meghatározó élmények – ide tartoznak a negatív értelmű élmények is, úgymint háború, nélkülözések – visszajárnak, és hatnak tovább.

Bertha gyermekora, az őt körülvevő ismerősök mind-mind visszaköszönnek írásai-ból. Plasztikusan elhelyezte őket a történelem tengelyében, elbeszéléseinek cselekményei megélt, átélt mozzanatok, a bennük mozgó emberek nem fiktív személyek, hanem hús-vér figurák.

Legtöbbször könnyen rálelünk a főhős kilétére (a háborús történetet feldolgozó *Tűzgömbök* című regényének kilencéves Thali Ambrusa csakúgy a gyermek Bertha, mint a kamaszkorú, Balaton-szerelmes Lint), máskor a történet végigolvasásakor vesszük csak észre, hogy például *A bajnok élete* című regény Káli Gyulája mögött is tulajdonképpen az író bújik meg. Idézhetnénk Déry Tibor klasszikus mondását, miszerint: „Az író mindig önéletrajzot ír.”

Bertha azért bújik teljes természetességgel főhősei bőrébe, mert izgatja a fiatalemberek önmegvalósítási lehetősége. Abban a korban, amelyben élt, lépten-nyomon különböző élethelyzetekkel találkozott, s kíváncsisággal töltötte el, hogy vajon egy vele hasonlórú fiatal miként lehet boldog? Miként valósíthatja meg álmait?

Gyermekkora és fiatal élete sok-sok konkrét élménnyel gazdagodott, amelyeket szépívű történeteiben kiírt magából. Az olvasó számára elbeszélései élményszerűek, lebilincselők voltak, hiszen a történetek kibontásakor olvasójuk rádöbbsent, hogy mindez róla

* Bertha Bulcsu születésének 75.évfordulója alkalmából jelent meg a Kairosz Kiadó gondozásában D. Nagy Imre: *A gyanakvó ember – Bertha Bulcsu élete* című műve.

is szólhatna, mindez vele is megtörtént, vagy megtörténhetett volna. Így tehát részesévé vált a cselekménynek.

Ez az egyszerű momentum Bertha titkainak egyike.

A másik: az igazmondás.

A hűség, amelyet fentebb a tájról írtunk, igaznak bizonyul az emberekhez, pontosabban a kisemberekhez fűződő viszonyára is.

Azok a társadalmi jelenségek, amelyeket novelláiban, majd később a fővárosban letelepedve az *Élet és Irodalom hasábjain* leközölt társadalomkritikai észrevételeiben vélünk fölfedezni, mind-mind a kisember optikáján láttatják a fonákságokat, hibákat. Nem volt véletlen utóbbi lap oly mértékű példányszám-emelkedése azokban az években. „Jelenségek” címszó alatt adta közre rövidebb-hosszabb tényfeltárásait, amelyekkel nem akart vihart kavarni (lásd a Kesudió-vitát), csupán reflektálni, észrevenni, felmutatni, láttatni dolgokat, sarlatánságokat.

Amikor 1993. március 5-én az ÉS-ben egy teljes kolumnás cikke (Kié Magyarország?) megjelenik, már túl vagyunk a rendszerváltás kisebb-nagyobb akadályain, parlamentáris demokrácia üzemel teljes gőzzel, de a gondok még nagyon is időszerűek: „Annál, hogy ki a magyar, kellemetlenebb kérdést is fel lehet tenni. Jó lenne most már elgondolkodni azon is, hogy kié Magyarország? Magyarország kinek a tulajdona? A hat parlamenti párté? Az Alkotmánybíróságé? Az Állami Vagyonügynökségé? A bankoké? A koalíciós kormányé? Vagy esetleg megfelelő arányban azé a tanáré, kutatóé, ózdi munkásé is, akit kidobtak az utcára? Vagy akit nem dobtak ki, de már a kenyeret, tejet, s a keleti népélelmézési alapcikkét, a káposztát sem tudja megvenni. Kié Magyarország? Elmentünk szavazni, s ezzel a hat párt nagyon sokféle képviselőjét juttattuk be a parlamentbe. Fialokat és öregeket, művelt humanistákat és szakbarbárokat, sok doktort és sok nehéz gondolkodású, nehezen beszélő embert, de könnyen beszélőket is, akik talán fiatal korukból eredően, nem elég érthetően fejezik ki magukat. De ezzel még nem mondtunk le az állampolgári jogainkról. Nem adtuk beleegyezésünket az ország javainak kiárusításához, a mezőgazdaság, az egészségügy lehervasztásához, a kamioncsordák átvezényléséhez falvakon, kisvárosok főutcáin, és a Balaton partján. Nem adtunk felhatalmazást ahhoz, hogy 35-40 éves munkaviszony után, a megfáradt emberek esedékes nyugdíját regresszív szorzókkal addig gyötrik, míg egy kegydíj sem kerekedik ki belőle.”

Az írás több mint 17 éve jelent meg.

Ma is aktuális.

Mit üzent tehát Bertha Bulcsu, aki 75 éve született?

Vegyük le újra a polcokról műveit, olvassuk, értelmezzük, mert nemcsak az ő jelenéről szólnak, hanem a mi jelenünkben is megfontolandó tennivalókat vázol fel bennük.